

Deelprogramma COVID-19

Besmetting en verspreiding

Programmavoorstel

Deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding

Onderdeel van het vervoloprogrammering COVID-19

Juli 2022

Colofon

ZonMw stimuleert gezondheidsonderzoek en zorginnovatie.

Vooruitgang vraagt om onderzoek en ontwikkeling. ZonMw financiert gezondheidsonderzoek én stimuleert het gebruik van de ontwikkelde kennis om daarmee de zorg en gezondheid te verbeteren.

ZonMw heeft als hoofdpdrachtgevers het ministerie van VWS en NWO.

Voor meer informatie over het programma COVID-19 kunt u terecht op de [website](#) of contact opnemen via e-mail covid19@zonmw.nl of 070- 515 03 13.

Auteurs: Suzanne Verver, Daniël Warmerdam

Datum: 18 juli 2022

ZonMw

Laan van Nieuw Oost-Indië 334

Postbus 93245

2509 AE Den Haag

Tel. 070 515 03 13

www.zonmw.nl/coronaonderzoek

 covid19@zonmw.nl

Social media

www.facebook.com/zonmwNL

www.twitter.com/zonmw

www.linkedin.com/company/zonmw

www.youtube.com/ZonMwTV

Inhoud

Samenvatting.....	5
1. Inleiding.....	5
1.2. Context.....	5
1.3. Urgentie	6
1.4. Totstandkoming	6
2. Terreinverkenning en afbakening.....	7
3. Doelstellingen en doelgroepen.....	7
3.1. Doelstellingen	7
3.2. Doelgroepen	8
3. Inhoud van het programma	8
4. Thema's.....	8
4.1. Thema 1: Virusvarianten en herinfecties in risicogroepen.....	8
4.2. Thema 2: Relatie tussen besmetting en verspreiding van COVID-19 en andere infectieziekten.....	10
4.3. Thema 3: Effectieve interventies in overdrachtsroutes.....	11
4.4. Thema 4: Gedragsinterventies	11
4.5. Thema-overstijgend aandachtsgebied: modelleren en scenario's	11
5. Plaats van het deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding.....	12
6. Communicatie en implementatieplan	12
7. Management en Organisatie.....	12
7.1. Governance deelprogramma	12
7.2. ZonMw-kerncommissie COVID-19 Besmetting en verspreiding	12
7.3. Plan van aanpak en subsidievormen.....	13
7.4. Beoordelingsprocedure.....	14
8. Voortgangsbewaking en evaluatie	14
9. Financiële omvang en meerjarenraming.....	14
9.1. Totaalbudget	14
9.2. Begroting.....	15
Bijlagen.....	16
Bijlage 1. Samenstelling kerncommissie	16
Bijlage 2. Opdrachtbrief	17
Bijlage 3. Goedkeuringsbrief.....	19

Samenvatting

Het deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding is onderdeel van het overkoepelende vervolprogramma COVID-19, en heeft als **kerndoelstelling**: vergroten van kennis en expertise over COVID-19 besmettingen en verspreiding, met als doelen

- onderbouwing van maatregelen en beleid met betrekking tot het voorkomen of uitstellen van COVID-19 besmetting,
- voorkomen van verspreiding in risicogroepen en
- beheersing in de populatie om de pandemie te controleren.

Dit deelprogramma richt zich op 4 thema's en een thema-overstijgend aandachtsgebied:

- Thema 1: Virusvarianten en herinfecties in risicogroepen
- Thema 2: Relatie tussen COVID-19 en andere infectieziekten
- Thema 3: Effectieve interventies in overdrachtsroutes
- Thema 4: Gedragsinterventies
- Thema overstijgend aandachtsgebied: Modelleren en scenario's

Inrichting

Er is een kerncommissie aangesteld, die reeds geadviseerd heeft over invulling van de thema's en selectie van urgente onderwerpen. Tevens wordt een beoordelingscommissie samengesteld voor het beoordelen van de subsidieaanvragen. In het deelprogramma zijn door de kerncommissie 4 onderwerpen aangewezen voor het urgente onderzoeksvragen traject: verpleeghuizen, herinfecties, chronisch zieken (behorend bij thema 1) en gedragsinterventies (behorend bij thema 4). Ook geprioriteerde kennisvragen van de FMS kunnen onder dit urgente traject vallen. Voor de overige onderwerpen wordt een open ronde opengezet. Daarnaast is er ruimte voor een kleine kennisinventarisatie en praktijkimpulsen.

Voor het deelprogramma is €5.155.000 euro beschikbaar en het heeft een looptijd van 2022-2025, met mogelijkheid tot verlenging.

1. Inleiding

1.2. Context

Het COVID-19 Programma van ZonMw heeft vanaf maart 2020 verschillende onderzoeks- en praktijkprojecten gefinancierd. Deze projecten dragen op verschillende manieren bij aan het vergaren en gebruiken van kennis om de coronapandemie en haar gevolgen het hoofd te kunnen bieden. In 2022 is de pandemie nog niet voorbij. Er zijn veel (nieuwe) kennishielen. Het invullen van deze hielen helpt om zorg en preventie te verbeteren en maatregelen te onderbouwen tijdens het vervolg en de nasleep van de pandemie. Ook worden lessen geleerd van de afgelopen periode en wordt er kennis vergaard voor mogelijke toekomstige pandemieën.

Dit deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding is onderdeel van het overkoepelende vervolprogramma COVID-19. De basisafspraken voor deze vervolprogrammering staan beschreven in de [basistekst](#). Dit deelprogramma focust op kennis en expertise over COVID-19 besmettingen en verspreiding en heeft een looptijd van 2022-2025 met mogelijkheid tot verlenging tot het einde van het vervolprogramma (tot eind 2026).

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft opdracht gegeven voor het schrijven van een programmavoorstel middels haar brief dd 28 juni 2022, met toezegging voor inzet van ZonMw reserves.

1.3. Urgentie

De COVID-19 golf in de winter van 2021/2022 liet zien dat we nog onvoldoende inzicht hebben in hoe de pandemie onder controle te houden. Zelfs bij een vaccinatiegraad van meer dan 80 procent, met vaccins die uitstekend beschermen tegen ziekenhuisopnames, bleek een najaars- en wintergolf niet te voorkomen. Zullen een hogere vaccinatiegraad en opgebouwde immuniteit het mogelijk maken om bij een volgende golf alle maatregelen los te laten? In hoeverre blijven mensen langdurig antistoffen houden en wat voor effect heeft dit op het aantal besmettingen? Inmiddels zijn veel mensen meerdere keren besmet (ook na vaccinatie) met het coronavirus en is het onduidelijk of en hoe zij op de lange termijn weer risico hebben op (her)besmetting en ziekte. In hoeverre hangt dit af van virusvarianten? Bij welke groepen kunnen clusters van infecties worden verwacht?

De verschillende inzichten met betrekking tot besmettelijkheid en verspreiding leiden nog steeds tot discussie over de te nemen maatregelen. Wat is bijvoorbeeld het nut van sneltesten, hoe groot moet de reikwijdte van contactonderzoek zijn en waar dienen wel of geen mondkapjes gebruikt te worden? Hoe lang zijn welke maatregelen nodig?

Op dit soort vragen zijn antwoorden nodig, omdat deze kennisvelden nog niet of nauwelijks in bestaande studies zijn meegenomen.

De algemene verwachting is dat besmettingen en uitbraken van COVID-19 blijven plaatsvinden, vooral onder groepen die onderling veel sociale contacten hebben. In het KNAW/WRR advies 'Navigeren en anticiperen in onzekere tijden'¹ zijn 5 scenario's geschetst voor het verloop van de COVID-19 pandemie. Veel experts geven aan dat het Griep+ scenario het meest waarschijnlijke scenario is. Ook besmettingen onder relatief kleine groepen in de samenleving, bijvoorbeeld groepen met een verstoord immuunsysteem, kunnen weer tot uitbraken leiden. Het langdurig volgen van specifieke risicogroepen met onderliggende aandoeningen is in lopende onderzoekstrajecten (nog) niet of nauwelijks opgenomen.

1.4. Totstandkoming

ZonMw heeft in 2021 een analyse gedaan van onderzoek op het gebied van besmetting en verspreiding dat urgent en noodzakelijk is, naast de bestaande programma's en lopende projecten bij het RIVM en ZonMw. In deze analyse is input meegenomen van experts (waaronder de COVID-19 koepelcommissie en RIVM), rapporten van de Gezondheidsraad, de kennisagenda's van de Federatie van Medisch Specialist (FMS)², van het Nederlands huisartsen genootschap (NHG)³, internationale onderzoeksagenda's⁴ en de KNAW/WRR lange termijn expertisie⁵. Aan de hand van die analyse is een concept programmavoorstel geschreven, dat is besproken, aangevuld en verfijnd door de kerncommissie Besmetting en verspreiding in maart 2022. Dat proces heeft geleid tot dit voorstel voor een ZonMw deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding.

¹ [KNAW/WRR advies 'Navigeren en anticiperen in onzekere tijden'](#)

² FMS eerste [kennisagenda](#), [update kennisagenda](#) en [derde kennisagenda](#)

³ [kennisagenda](#) van het Nederlands huisartsen genootschap (NHG)

⁴ Zie WHO afdeling [R&D blueprint voor infectieziektenuitbraken, en GLOPID-R, een netwerk van onderzoeksfinanciers op het gebied van uitbraken](#)

⁵ [KNAW/WRR lange termijn expertisie](#)

2. Terreinverkenning en afbakening

Het voorgestelde deelprogramma is aanvullend aan en versterkt andere lopende COVID-19 deelprogramma's over vaccinatie, behandeling, aanhoudende klachten en nazorg, gezondheidsonderzoek bij rampen (GOR) en mentale vitaliteit van werkenden. Het programma richt zich niet specifiek op bredere pandemische paraatheid, omdat daarvoor andere trajecten in ontwikkeling zijn. Dit deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding wordt regelmatig afgestemd met het beoogde programma Pandemische paraatheid. Onderzoek dat niet alleen lessen oplevert voor de huidige pandemie, maar ook voor andere infectieziekten en toekomstige pandemieën heeft voorrang binnen het deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding.

Voor onderzoek in dit thema wordt aangesloten op de huidige stand van wetenschap (nationaal en internationaal). Het voorgestelde deelprogramma beoogt studies te financieren die aanvullende kennis geven naast kennis die al wordt gegenereerd in lopende monitoring, surveillance en onderzoeken. Uiteraard wordt getracht doublures met internationaal onderzoek te voorkomen, tenzij het onderwerp specifiek onderzoek voor Nederland verlangt.

Kennishiaten uit de COVID-19 kennisagenda van de FMS ([1^e](#), [2^e](#) en [3e ronde](#)) en de kennisagenda van het [NHG](#), met betrekking tot besmetting en verspreiding, kunnen onderdeel zijn van dit deelprogramma. Beide agenda's zijn tot stand gekomen met inzet van patiënten en/of (-vertegenwoordiging namens patiënten. Indien kennisagenda's van andere relevante beroepsgroepen vragen bevatten in het deelgebied besmetting en verspreiding kunnen ze in dit deelprogramma geadresseerd worden.

Voor alle onderwerpen binnen het deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding geldt dat doorgeleiden van de opgedane kennis en ervaring naar beleid, onderwijs, onderzoek en praktijk een belangrijk onderdeel is.

Het deelprogramma beoogt ook multidisciplinaire samenwerking te stimuleren tussen onder andere modellers, epidemiologen, immunologen, sociale wetenschappers en virologen.

Onderzoek naar ventilatie en luchtreinigers is niet meegenomen in dit programmavoorstel omdat dit onderwerp elders is belegd. Controlled Human Infection Model (CHIM) studies vallen niet in dit programma.

Voor internationale context zie het [basis vervolprogramma COVID-19](#). De WHO publiceert regelmatig updates van benodigd onderzoek met betrekking tot COVID-19. De onderzoeksgebieden in dit programmavoorstel worden grotendeels genoemd in de laatste WHO update⁶.

3. Doelstellingen en doelgroepen

3.1. Doelstellingen

Het deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding heeft als **kerndoelstelling**: vergroten van kennis en expertise over COVID-19 besmettingen en verspreiding, met als doelen

- onderbouwing van maatregelen en beleid met betrekking tot het voorkomen of uitstellen van COVID-19 besmetting,
- voorkomen van verspreiding in risicogroepen en
- beheersing in de populatie om de pandemie te controleren.

⁶ WHO. [COVID-19 Research and Innovation. Powering the world's pandemic response – now and in the future](#). February 2022. Zie blz 104-123.

Om de kerndoelstelling te realiseren is de uitvoering van het deelprogramma gericht op 2 programmadoelen:

1. Ontwikkeling van urgent benodigde kennis;
2. Ontwikkelde kennis toegankelijk en bruikbaar maken;

Voor de financiering van onderzoek in dit deelprogramma is de belangrijkste voorwaarde dat het onderzoek bruikbare kennis oplevert, die bijdraagt aan beleid en maatregelen gedurende het verloop van de pandemie en de nasleep daarvan in Nederland. Dit betreft ook benodigde kennis om modellen en scenario's te verbeteren. In verband met follow-up werkzaamheden, analyses en rapportages kunnen de onderzoeksprojecten zelf wel tot na de pandemische periode lopen.

3.2. Doelgroepen

De ontwikkelde kennis is van belang voor beleidsmakers zoals het ministerie van VWS, beleidsondersteuners zoals RIVM, richtlijnontwikkelaars, zorgverleners zoals onder andere GGDen en leden FMS en NHG, risicogroepen in de bevolking die een hoog risico hebben op ernstige vormen van COVID-19 en onderzoekers zoals NFU leden.

3. Inhoud van het programma

Naar aanleiding van bovenstaande analyse, op advies van de kerncommissie en in overleg met VWS richt dit deelprogramma zich op 4 thema's en een thema- overstijgend aandachtsgebied:

- Thema 1: Virusvarianten en herinfecties in risicogroepen
- Thema 2: Relatie tussen COVID-19 en andere infectieziekten
- Thema 3: Effectieve interventies in overdrachtsroutes
- Thema 4: Gedragsinterventies
- Thema-overstijgend aandachtsgebied: Modeleren en scenario's

4. Thema's

4.1. Thema 1: Virusvarianten en herinfecties in risicogroepen

Thema 1 richt zich op ontstaan, besmetting, (duur van) besmettelijkheid en verspreiding van COVID-19, risico op herinfecties en ziekteverloop van (her)infecties. Hierbij worden de volgende factoren meegenomen: virusfactoren (welke virusvariant), gastheerfactoren (effect van onder meer het menselijk immuunsysteem, vaccinatiestatus, hoe besmettelijk ben je als je gevaccineerd bent), mensen met chronische aandoeningen en andere medische risicogroepen, populatiefactoren (zowel de algemene populatie als in specifieke subgroepen waaronder jongeren en ouderen, contactpatronen), en specifieke settings (bijvoorbeeld verpleeghuizen). Dit thema voegt kennis toe aan bestaand onderzoek, mede om inzicht te krijgen in seizoensgolven van de pandemie en nieuwe varianten. Data van het virus (bijvoorbeeld sequencing) en de gastheer moeten samengebracht en verbonden worden om eerder varianten op te sporen.

Het thema sluit ook aan op onderdelen uit het deelprogramma 'Vaccinstudies', namelijk de virulentie en circulatie van virusvarianten en kinetiek van transmissie in relatie tot vaccinatie. Het onderwerp virusvarianten en herinfecties vergt meerdere uitgebreide onderzoeken die in een bredere context dan alleen vaccinatie moeten worden uitgevoerd. Daarom wordt dit onderdeel van het onderwerp virulentie en circulatie van virusvarianten en kinetiek van transmissie in dit deelprogramma opgepakt. Studies betreffende effectiviteit van vaccinatie vallen niet in dit deelprogramma, maar in het deelprogramma 'Vaccinatiestudies'. Dit thema draagt daarmee ook bij aan een geprioriteerde kennis(deel-)vraag uit de 2^e FMS kennisagenda: 'Wat is de bijdrage van gevaccineerden aan de transmissie van SARS-CoV-2?'.

Subthema's

Viruskenmerken: virusvarianten

In dit thema wordt kennis gegenereerd over de infectieduur, de mate van virusuitscheiding (besmettelijkheid), ziektebeloop en besmettelijkheid bij doorbraakinfecties (infectie na vaccinatie) in verschillende populaties met huidige en toekomstige varianten. Hoe kunnen standaard criteria worden ontwikkeld om karakterisering te maken van ziektebeloop en besmettelijkheid? Daarnaast is kennis nodig over welk risico nieuwe varianten met zich meebrengen op populatieniveau, met name de mate en duur van immuniteit na infectie met een andere variant. Bovendien is van belang in hoeverre varianten invloed hebben op groepsimmuniteit. Welke factoren bepalen dat de ene variant de andere variant kan verdringen? Dit is belangrijk voor het plannen van herhaalde vaccinaties en andere maatregelen.

Transmissieroute

Ook is kennis nodig over in hoeverre virusvarianten en ernst van de ziekte samenhangen met de transmissieroute en/of druppelgrootte, ofwel hoeveel en welke varianten van het virus iemand binnenkrijgt en op welke manier. Als er meer virusdeeltjes rechtstreeks in de lage luchtwegen komen is er mogelijk grotere kans op meer luchtwegklachten. Ook is kennis nodig over verspreiding van het virus tussen en binnen verschillende groepen, waaronder sociaaleconomische groepen.

Her-infectie

Om goed te kunnen bepalen hoe lang mensen met een eerdere infectie antistoffen houden en beschermd zijn, is kennis nodig over het risico op her-infecties met en zonder vaccinaties en over de ziektelast na her-infectie (met huidige en toekomstige varianten). Er is onderzoek nodig naar voorspellende factoren in verschillende groepen; wat zijn risicofactoren en risicogroepen met lage beschermingsgraad die kunnen leiden tot her-infecties, ook in relatie tot verschillende varianten? Deze studies worden bij voorkeur uitgevoerd door gebruik te maken van lopende cohortstudies van patiënten met COVID-19 sinds het begin van de pandemie.

Risicogroepen: chronische aandoeningen

Om maatregelen optimaal in te regelen is ook inzicht nodig in de wijze waarop besmettingen plaatsvinden en welke factoren bepalend zijn voor het verloop van ziekte in specifieke risicogroepen, zoals mensen met chronische aandoeningen. Wat zijn medische en andere risicogroepen waar risico op ernstig ziektebeloop hoog is en wat zijn risicogroepen waar risico op besmettingskans hoog is, ofwel waar clusters van besmetting kunnen plaatsvinden? Wat voor maatregelen zijn mogelijk om risicogroepen te beschermen? Maatregelen kunnen onderbouwd worden door te bestuderen wat de relatie en interactie zijn tussen onderliggende chronische aandoeningen bij de mens (gastheerfactoren) en virusgerelateerde factoren.

Risicogroepen: verpleeghuizen

De hoofdvraag van dit subthema is: hoe kan bij het nemen van maatregelen ter bestrijding van infecties een goede balans blijven bestaan tussen het behoud van kwaliteit van leven en voorkomen of beperken van besmettingen en verspreiding van COVID-19 in en om verpleeghuizen? Subvragen kunnen onder andere zijn: Hoe kunnen maatregelen worden geïdentificeerd, geïmplementeerd en geëvalueerd? Wanneer kunnen maatregelen opgeschaald of afgeschaald worden? Hoe kan besluitvorming over maatregelen verbeterd worden met betrokkenheid van bestuurders, bewoners, professionals, mantelzorgers, vrijwilligers etc.? Hoe hangen besmetting en verspreiding en benodigde maatregelen af van contactpatronen in verpleeghuizen (bewoners onderling, personeel, bezoekers)? Hoe creëer en behoud je draagvlak, participatie en bereidheid van mensen (bewoners, personeel, bezoekers, mantelzorgers, etc.) om zich aan maatregelen te houden? Hoe bevorder je participatie, zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid van de doelgroepen in diverse fasen van de pandemie?

Gastheerfactoren: immuniteit en genetische factoren

Dit deelprogramma beoogt meer inzicht te krijgen in hoe het immuunsysteem, genetische factoren en microbiom invloed hebben op besmettingen, besmettelijkheid, risico op (her)infecties en daarmee verspreiding. In dit deelprogramma kan onderzoek plaatsvinden naar immuunreactie na infectie, o.a. bij immuungecompromiteerden (door genetische aandoening) of mensen die mogelijk minder vatbaar zijn voor een infectie (mogelijk door genetische aanleg). Bijvoorbeeld waarom sommige mensen niet ziek worden en de ziekte niet verder verspreiden, terwijl anderen juist meerdere keren ziek worden? Dit programma beoogt kennis te genereren over zowel humorale immuniteit als cellulaire immuniteit. Dit onderwerp wordt breder ingezet dan immuniteit na vaccinatie, omdat dat onderdeel in het deelprogramma vaccinatie wordt ondergebracht. Studies over immuniteit en genetische factoren vallen onder dit programma als er een duidelijke link is naar voorkomen van besmetting en verspreiding.

Experimenten op dieren/dierproeven worden niet uitgesloten, omdat deze relevant kunnen zijn voor onderzoek naar de immuunreactie na SARS-CoV-2 infecties.

Zwangere vrouwen en kinderen

Dit programma richt zich op overdracht van COVID-19 van moeder op kind en op essentiële vragen over COVID-19 bij kinderen, zoals waarom zij minder vatbaar zijn voor COVID-19 en welke kenmerken kinderen hebben die wel vatbaar of besmettelijk zijn. Bijvoorbeeld wat is de rol van jongeren in relatie tot immuniteit bij de verspreiding van het virus in de transitie naar een endemisch stadium? Er is beter begrip nodig van de werking van de immuniteit bij kinderen en hoe zij reageren op varianten. Deze kennis draagt bij aan een onderbouwd advies over maatregelen en in hoeverre kinderen moeten worden ge(her)vaccineerd en onder welke voorwaarden scholen open kunnen blijven. Hiervoor is het nodig te weten hoe de overdrachtssnelheid verschilt tussen gevaccineerden en niet-gevaccineerden; en hoe snel transmissie afneemt bij gevaccineerde kinderen. Gedurende de pandemie is een database opgebouwd van vrijwel alle kinderen die in een ziekenhuis in Nederland zijn opgenomen met COVID-19⁷. Deze database biedt de mogelijkheid om onderzoek te doen naar de bestaande kennisvelden en in hoeverre kenmerken en risicofactoren bij kinderen overeenkomen met volwassenen.

One Health

Dit thema beoogt inzicht te krijgen in hoe virusvarianten ontstaan, en de rol van dieren hierbij (zoönosen) in een One-health benadering. Nederland loopt risico op ontstaan van varianten vanwege grote aantallen dieren in kleine ruimtes. Dit betreft ook onderzoek naar factoren die risico op ontstaan van varianten vergroten (evolutie). Door incomplete behandeling of gedeeltelijke vaccinatie kunnen nieuwe, soms meer besmettelijke, varianten meer kans op verspreiding krijgen. Komt dit alleen door infecties bij mensen, of ontstaan ook nieuwe varianten bij groepen dieren? Kennis hierover is onder andere nodig voor eventuele hervaccinatieprogramma's en keuzes in behandeling.

4.2. Thema 2: Relatie tussen besmetting en verspreiding van COVID-19 en andere infectieziekten

De COVID-19 pandemie en maatregelen hebben invloed op het verspreiding, beloop, dynamica en circulariteit van influenza, andere virussen en andere pathogenen, zowel op korte als lange termijn. Kwetsbare groepen die extra vatbaar zijn voor COVID-19, komen deels overeen met de kwetsbare groepen voor andere infecties zoals influenza: ouderen, mensen met onderliggende aandoeningen zoals obesitas, en immuungecompromiteerden. Hierover zijn 2 soorten onderzoek nodig. Ten eerste onderzoek naar welke maatregelen tegen verspreiding van SARS-CoV-2 ook impact hebben op de verspreiding van andere pathogenen. Kunnen we meer of minder infecties met andere virussen verwachten (bijv. influenza, HIV, mazelen, RSV)? In hoeverre zijn er andere maatregelen nodig voor

⁷ [COPP Studie LUMC – Landelijk Covid-19 onderzoek bij kinderen \(covidkids.nl\)](https://www.copp.nl/studie-lumc-landelijk-covid-19-onderzoek-bij-kinderen-covidkids.nl)

verschillende virussen? Daarnaast is onderzoek nodig naar de virologische of immunologische interacties tussen SARS-CoV-2 en andere pathogenen die impact hebben op de verspreiding. In hoeverre vindt bijvoorbeeld kruisimmunitet plaats?

Dit thema is gerelateerd aan een geprioriteerde kennisvraag in de tweede kennisagenda van de FMS: 'Hoe groot is het effect van afnemende immuniteit (waning immunity) in de populatie op de epidemiologie van SARSCoV-2 en andere endemische respiratoire virussen zoals bijvoorbeeld influenza en RSV?'

4.3. Thema 3: Effectieve interventies in overdrachtsroutes

Maatregelen om verspreiding te beperken betreffen onder andere afstand houden en gebruik van mondneusmaskers (vaccinatie, testen en ventilatie vallen niet in dit deelprogramma). Er is onderzoek nodig naar op welke gronden/criteria/grenswaarden besloten moet worden welke maatregelen te nemen en in relatie tot welk doel gerelateerd aan besmetting. Welke maatregelen kunnen burgers nemen in een fase van zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid om te voorkomen dat ze besmet worden? In hoeverre zijn er nog effectievere interventies nodig voor risicogroepen dan voor de algemene populatie? Het gaat zowel om bestaande als mogelijk nieuwe interventies.

Deze vragen over maatregelen en infectiepreventie spelen ook in verschillende zorgdomeinen, zoals bijvoorbeeld eerste lijn, verpleeghuizen, ziekenhuizen en publieke gezondheid.

Dit thema sluit ook aan bij de geprioriteerde kennisvraag uit de 2^e FMS kennisagenda: 'Welke interventies dragen bij aan het verlagen van de infectiepercentages in lagere sociaaleconomische groepen en etnische minderheidsgroepen?' en de geprioriteerde kennisvraag uit de 3^e FMS kennisagenda 'Wat is de effectiviteit van einddesinfectie van de patiëntenkamer, patiëntenomgeving en schort in voorkómen van nosocomiale SARS-CoV-2 transmissie in zorginstellingen?'

4.4. Thema 4: Gedragsinterventies

Gedrag ten aanzien van de algemene maatregelen om besmetting en verspreiding van COVID-19 tegen te gaan (non-pharmaceutical interventions; NPI) is relevant in alle andere thema's. Gedragsaspecten zijn vaak cultuurspecifiek en behoeven daarom onderzoek in verschillende bevolkingsgroepen en settings. Vragen die hierbij belangrijk zijn: Hoe ontwikkelt gedrag zich en verandert het over de tijd? Gedragen mensen in Nederland zich anders nu er gevaccineerd is, hoe ontwikkelt gedrag zich over de (komende) tijd met betrekking tot testen of isolatiebereidheid?

Er zijn nog weinig studies gedaan naar gedragsinterventies⁸. De hoofdvraag is daarom: Wat zijn effectieve gedragsinterventies om besmetting en verspreiding van SARS-CoV-2 te beperken in verschillende settings/sectoren en binnen verschillende doelgroepen? Subvragen zijn onder andere: Hoe creëer en behoud je draagvlak en bereidheid van mensen om zich aan maatregelen te houden, met nadruk op de Nederlandse context? Hoe bevorder je zelfredzaamheid en het nemen van verantwoordelijkheid? In hoeverre kunnen gedragsinterventies om COVID-19 besmetting en verspreiding te voorkomen al bij kinderen en adolescenten worden aangeleerd? En in hoeverre kunnen gedragsinterventies al in opleidingssituaties van zorgmedewerkers worden aangeleerd?

4.5. Thema-overstijgend aandachtsgebied: modelleren en scenario's

Om effecten van interventies op de pandemie te bepalen kunnen wiskundige modellen worden ingezet. Modellen kunnen worden gebruikt om scenario's voor verloop van de pandemie door te

⁸ RIVM rapport 2021 [Interventies voor het bevorderen van naleving van gedragsmaatregelen](#).

rekenen, prognoses te maken en effect van maatregelen te voorspellen. Dit kan bijvoorbeeld gaan om het aantal IC-opnames en ziekenhuisopnames, benodigde bestrijdingsintensiteit, testen voor toegang en verspreiding in ruimtes, benodigde testcapaciteit van teststraten, veilige opening van scholen en evaluatie van diverse maatregelen, bijvoorbeeld in verpleeghuizen.

Dit programma beoogt kennis te genereren die input geeft om modellen te verbeteren, bijvoorbeeld over besmettelijkheid, gedrag en contactpatronen binnen verschillende sociale groepen. Daarnaast beoogt het programma aanvullende kennis te verkrijgen door verschillende soorten modellen te ontwikkelen en te vergelijken via multidisciplinaire samenwerking. Zo zijn er modellen nodig die zowel medische als sociale wetenschappen meenemen om het effect van contacten en gedrag met betrekking tot maatregelen te bestuderen.

5. Plaats van het deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding

Het deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding is onderdeel van het overkoepelende vervolprogramma COVID-19 en wordt afgestemd met verschillende lopende en nieuwe programma's binnen ZonMw. Dit betreft bijvoorbeeld programma's infectieziektebestrijding, kwaliteit van zorg en preventie.

6. Communicatie en implementatieplan

In dit deelprogramma is specifiek aandacht voor de doorgeleiding en gerichte verspreidings- en implementatie activiteiten van nieuwe en recent ontwikkelde kennis op het gebied van besmetting en verspreiding naar beleid, onderwijs, onderzoek en praktijk. Projecten dienen aan te geven welke kennisproducten het onderzoek gaat opleveren en welke verspreidings- en implementatieactiviteiten ingezet gaan worden, zoals aangegeven op de [ZonMw website](#). Het opnemen van een implementatieplan in projecten kan helpen om tot een succesvolle implementatie te komen van de onderzoeksresultaten. Noodzakelijk vervolgonderzoek op succesvolle resultaten wordt al gedurende lopend onderzoek in kaart gebracht en waar passend ondersteund. Daarnaast ontstaat inzicht in welke voorbereidingen nodig zijn (bijvoorbeeld voor richtlijnen en protocollen) voor voorspoedige doorgeleiding van de resultaten.

7. Management en Organisatie

7.1. Governance deelprogramma

Een goedlopend deelprogramma COVID-19 Besmetting en verspreiding vergt betrokkenheid van alle relevante partijen. Voor een optimaal resultaat wordt afstemming en samenwerking met stakeholders vanuit beleid, onderzoek en praktijk gecontinueerd. Naast VWS zijn dit onder andere GGD-en, FMS, NHG, patiëntvertegenwoordigers zoals C-Support en patiëntenfederatie NPF. Gedurende het programma wordt gekeken of er nog andere stakeholders betrokken moeten worden.

7.2. ZonMw-kerncommissie COVID-19 Besmetting en verspreiding

Voor dit deelprogramma is een kerncommissie ingesteld met expertise op het terrein van COVID-19 infectieziektebestrijding, infectiepreventie, epidemiologie, publieke gezondheid, modeleren, immunologie, medische informatica, microbiologie en interne geneeskunde-infectieziekten, patiëntervaring en praktijk. Deze heeft geadviseerd over de thema's van het deelprogramma en onderwerpen voor het urgente onderzoeksvragen traject, en adviseert over prioritering voor open ronde. Voor beoordelingen van voorstellen wordt een beoordelingscommissie ingesteld. Er kan overlap zitten tussen de leden van de kerncommissie en de beoordelingscommissie. Steeds zal hierbij gewaarborgd blijven dat de commissie voldoende expertise beschikbaar heeft om aanvragen te kunnen beoordelen. Eventueel werken we met ad-hoc subcommissies vanuit een poule van leden die

onderwerpfankelijk samengesteld worden. Deze subcommissies kunnen ook ingezet worden voor langer lopende begeleiding van specifieke projecten.

Vertegenwoordigers van het ministerie van VWS nemen plaats als waarnemer in de kerncommissie en beoordelingscommissie. Bij de samenstelling van de commissies wordt de [Code omgang met persoonlijke belangen](#) van ZonMw toegepast. De leden van de commissies worden voor een bepaalde tijd aangesteld.

De taken van de commissie(s) houden in:

- Signaleren van ontwikkelingen die van belang zijn voor het deelprogramma, en waar nodig advies uitbrengen naar het ZonMw-bestuur, ten behoeve van VWS;
- Beoordelen van de aanvragen op verschillende criteria conform de doelstellingen van het (deel)programma;
- Prioriteren van de aanvragen en adviseren over honorering aan het ZonMw-bestuur;
- Bewaken van de voortgang en evaluatie van de gehonoreerde projecten, op grond van de voortgangsrapportages die elk project op verschillende momenten gedurende de looptijd dient in te leveren en het eindverslag na afloop van het project.

De kerncommissie wordt ook gevraagd hun expertise in te zetten om te bepalen of onderwerpen al elders beantwoord worden.

7.3. Plan van aanpak en subsidievormen

Er worden verschillende subsidie-instrumenten ingezet, zoals ook beschreven in het [basisprogramma](#):

- Voorbereidende studies/kennisinventarisaties;
- Urgente onderzoeksvragen traject;
- Minstens één open ronde;
- Praktijkimpulsen: voor het stimuleren van de implementatie van de resultaten van de projecten zijn kleine subsidies beschikbaar, zogenaamde VIMPs. Dit is vaak nodig voor doorgeleiden van de opgedane kennis en ervaring naar beleid, onderwijs, onderzoek en praktijk.

In de basistekst voor de COVID-19 vervolprogrammering staat beschreven hoe deze instrumenten worden uitgevoerd. Instrumenten worden op maat ingezet, conform de bijbehorende voorwaarden en afhankelijk van de urgentie, het type kennishiaat en de vereisten waaraan het onderzoek moet voldoen.

Vanwege de korte looptijd van het programma, kunnen projecten maximaal ongeveer 1 jaar duren.

Kennishiaten zoals in dit deelprogramma beschreven worden aangevuld met bijvoorbeeld kennisagenda's, inventarisaties en/of een kleine veldraadpleging met veldpartijen. We checken of kennisvragen inmiddels elders beantwoord worden uit onder meer de volgende bronnen:

- Door ZonMw gefinancierde projecten;
- ZonMw en RIVM hebben een gedetailleerd overzicht van lopende onderzoeken met populatiecohorten en patiëntcohorten die worden gesubsidieerd of georganiseerd;
- De [COVID-19 Research Tracker](#) van GloPID-R en UKRI, waarin meer dan 10.000 wereldwijde projecten staan;
- De [COVID-19 data portal | Health-RI](#);
- Projecten in de [database](#) van de commissie COCON van de Nederlandse Federatie van Universitair medische centra (NFU).

Urgente onderzoeksvragentraject.

Voor toelichting zie het [basis vervolprogramma COVID-19](#). Voor een deel van de vragen zijn antwoorden nodig vóór of tijdens de mogelijke volgende COVID-19 golf in de herfst/winter 2022. De kerncommissie is gevraagd te adviseren voor welke (deel)onderwerpen dit van belang is. De commissie heeft in maart 2022 4 onderwerpen aangewezen voor het traject voor urgente onderzoeksvragen: uit thema 1 her-infecties, risicogroep verpleeghuizen en risicogroep chronisch zieken, en uit thema 4 gedragsinterventies. Vanwege beschikbaar budget van 2 miljoen euro uit diverse ZonMw reserves (zie paragraaf Begroting) is een oproep voor deze onderwerpen op 8 juni 2022 geplaatst, onder het basisvervolprogramma COVID-19. Inmiddels zijn uitnodigingen voor 3 onderwerpen verstuurd aan consortia, waarvan 1 voor een geprioriteerde FMS kennisvraag. Andere uitnodigingen zijn in voorbereiding. Zodra dit programmavoorstel is goedgekeurd, zullen deze urgente projecten in dit deelprogramma ondergebracht worden.

7.4. Beoordelingsprocedure

Voor de procedurele aspecten inclusief beoordeling van het deelprogramma wordt verwezen naar de [basisprogramma](#)tekst voor de vervolfinanciering van het COVID-19 Programma.

In de basistekst van het vervolprogramma COVID-19 zijn voorwaarden gedefinieerd met betrekking tot staatssteun, maatschappelijk verantwoord licentiëren, communicatie, Open Science en FAIR data, die ook gelden voor dit deelprogramma.

Bovenop bovenstaande voorwaarden heeft dit deelprogramma aanvullende voorwaarden:

1. In aanvulling op de aanwijzingen m.b.t. Open science en FAIR data, moeten de projectleiders metadata maken over hun databestanden (en eventueel andere bronnen, zoals biomaterialen) volgens [de aanpak](#) voor '[metadata-for-machines](#)' die is ontwikkeld binnen het ZonMw COVID-19-programma. De metadata dienen zichtbaar en doorzoekbaar te zijn op de [COVID-19 Data Portal](#) van Health-RI;
2. Samenwerkende consortia van onderzoekers en projecten met internationale samenwerking hebben de voorkeur;
3. Onderzoeken die samenwerking tussen verschillende domeinen/zorglevels betreffen (bijvoorbeeld tussen 1^e lijn, 2^e lijn en publieke zorg) worden aangemoedigd;
4. Projecten beantwoorden bij voorkeur meerdere onderzoeksvragen tegelijk;
5. Onderzoek dat niet alleen lessen oplevert voor de huidige pandemie, maar ook voor andere infectieziekten en toekomstige pandemieën heeft voorrang binnen het deelprogramma.

8. Voortgangsbewaking en evaluatie

Voor voortgangsbewaking en evaluatie van het deelprogramma wordt verwezen naar de [basistekst](#) voor de vervolfinanciering van het COVID-19 Programma.

9. Financiële omvang en meerjarenraming

9.1. Totaalbudget

Voor de uitvoering van dit programma was een budget van 6 miljoen euro beschikbaar. In overleg met het ministerie van VWS is initieel een budget van 2 miljoen euro beschikbaar gemaakt uit diverse reserves van ZonMw: algemene programmareserves, COVID-19 specifieke programma reserves en reserves uit het programma infectieziektebestrijding. Voor de overige 4 miljoen euro is financiering toegezegd door VWS. Aangezien het niet mogelijk bleek het budget over meerdere jaren te spreiden, resulteert de haalbare liquiditeitsprognose van ZonMw in een totaal bedrag van € 5.155.000.

Het totaalbudget kan gedurende de looptijd van het programma toenemen door additionele middelen die ter beschikking worden gesteld door bestaande financiers of door nieuwe publieke en private partijen. Middels financiering op themaniveau of cofinanciering van projecten, kunnen de additionele middelen nog verder toenemen.

9.2. Begroting

In deze begroting wordt een indicatie gegeven van de verdeling van de beschikbare middelen over de verschillende delen van het programma, de communicatie- en implementatiekosten en de kosten voor coördinatie en programma-uitvoering. In afstemming met het ministerie van VWS kan vanwege wijzigingen in benodigd onderzoek van deze verdeling worden afgeweken.

Binnen de begroting is projectbudget gereserveerd voor actuele en beleidsurgente projecten. De besteding van dit budget wordt bepaald in overleg met VWS. De verdeling van het projectbudget over de 4 thema's is grofweg 55% voor thema 1, vanwege de vele subvragen en de hoge kosten van laboratoriumbepalingen in thema 1 en 15% voor elk van de andere 3 thema's.

Programma COVID-19 besmetting en verspreiding (ZonMw progr.nr. 1043036)					
Programmabegroting voor periode 2022-2025 (in euro's)					
1. Verplichtingen	2022	2023	2024	2025	Totaal
<u>Programma</u>					
verkenning, voorstudie, kennisinventarisatie	50.000	-	-	-	50.000
urgente onderzoeksvragen traject	2.300.000	500.000	-	-	2.800.000
open ronde	-	1.155.000	-	-	1.155.000
ad hoc	300.000			-	300.000
	-	-	-	-	-
CIP	20.000	20.000	100.000	20.000	160.000
<u>Algemene kosten</u>					
Commissiekosten (reiskosten en vacatiegelden)	25.000	25.000	5.000	5.000	60.000
Algemene kosten	10.000	10.000	10.000	2.789	32.789
Programmakosten ZonMw	157.519	173.904	176.301	89.487	597.211
Totale Verplichtingen	2.862.519	1.883.904	291.301	117.276	5.155.000

Bijlagen

Bijlage 1. Samenstelling kerncommissie

Dhr. dr. J.M.M. De Gouw (Sjaak), voorzitter

Dhr. dr. J.A.M. Beliën (Jeroen)

Mevr. prof. dr. I.C. Gyssens (Inge)

Dhr. prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Hans)

Dhr. prof. dr. T. Kuiken (Thijs)

Mevr. dr. A. Tostmann (Alma)

Mevr. dr. J. van den Boogaard (Jossy)

Dhr. prof. dr. W. van Eden (Willem)

Dhr. dr. A.J. van Hoek (Albert Jan)

Waarnemer VWS: Dhr. R. Brouwer (Rafaël)

Bijlage 2. Opdrachtbrief

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

ZonMw
T.a.v. het bestuur
Postbus 93245
2509 AE DEN HAAG

Datum

Betreft Deelprogramma Besmetting en Verspreiding onder het huidige
COVID-19 programma

2022/13409/zonmw

INGEKOMEN	
28 JUNI 2022	
Behandelen:	Covid-19
Fotokopie:	bedrukt met FIC

**Directoraat Generaal
Volksgezondheid**
Programmadirectie COVID-19

Bezoekadres:
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
T 070 340 79 11
F 070 340 78 34
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Kenmerk
1030991-PDC-19

Uw brief

*Correspondentie uitsluitend
richten aan het retouradres
met vermelding van de datum
en het kenmerk van deze
brief.*

Geacht bestuur,

Met waardering kijk ik naar de inspanningen die u doet om het COVID-19 onderzoek vanuit ZonMw mogelijk te maken. Met deze brief vraag ik u een deelprogramma op te zetten om steeds betere inzichten te verkrijgen in besmetting en verspreiding van COVID-19. Dit deelprogramma kan opgestart worden binnen de kaders van het COVID-19 vervolgprogramma.

Ook in 2022 zijn er veel (nieuwe) kennishiaten m.b.t. COVID-19. Het invullen van deze hiaten helpt om zorg en preventie te verbeteren en maatregelen te onderbouwen tijdens het vervolg en de nasleep van de pandemie. Er worden lessen geleerd van de afgelopen periode en wordt er kennis vergaard voor toekomstige mogelijke pandemieën. Daarnaast kunnen nieuwe varianten en/of afnemende immuniteit ook in de toekomst voor nieuwe situaties en nieuwe uitdagingen zorgen. Op verschillende vragen zijn antwoorden nodig omdat deze nog onvoldoende in bestaande studies zijn meegenomen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan afnemende immuniteit, verspreidingsroutes, (kans op) herbesmetting, risicofactoren voor clusters van infecties en variaties hierin bij verschillende virusvarianten. De algemene verwachting is dat besmettingen en uitbraken blijven plaatsvinden. Daarmee is het essentieel om de kennis rondom besmetting en verspreiding van het Sars-CoV-2 virus up to date te hebben zodat maatregelen en maatschappij brede preventie wetenschappelijk onderbouwd en doeltreffend ingericht kan worden om zo de verdere verspreiding van het virus te voorkomen. Dit alles zoals ook beschreven in de Kamerbrief lange termijn aanpak COVID-19.¹

Deze opdracht betreft het oprichten van een deelprogramma 'COVID-19 Besmetting en Verspreiding' waaronder door u oproepen voor wetenschappelijk onderzoek kunnen worden uitgezet. Ik vraag u om als onderdeel van dit deelprogramma waar nodig een kennisinventarisatie op subthema's uit te voeren en bij prioritering bestaande inventarisaties mee te wegen, zoals de Kennisagenda COVID-19 van de Federatie Medisch Specialisten.² Bij het uitzetten van oproepen vraag ik u om rekening te houden met urgentie van verschillende hiaten, zodat antwoorden op de meest urgente hiaten zo snel mogelijk beschikbaar zijn t.b.v.

¹ Kamerbrief over langetermijnstrategie COVID-19 | Kamerstuk | 1-4-2022 | rijksoverheid.nl

² <https://demedischspecialist.nl/nieuwsoverzicht/nieuws/update-kennisagenda-covid-19>

gevoerd beleid. Daarnaast vraag ik u om expliciet aandacht te hebben voor de omgang met data zoals volgens de FAIR data principes, zodat gegenereerde data binnen dit deelprogramma vindbaar, toegankelijk, herbruikbaar en koppelbaar is voor verder wetenschappelijk onderzoek door derden.

**Directoraat Generaal
Volksgezondheid**
Programmadirectie COVID-19

Voor de uitvoering van dit deelprogramma (incl. programmakosten) is €4 mln. beschikbaar, naast de €2 mln. die reeds eerder toegekend is voor dit programma (zie uw brief 2021/39127/ZONMW en onze brief 3334516-1022572-PG). Op het terrein van dit deelprogramma vinden de ambtelijke overleggen reeds plaats en kunt u hierover verdere afspraken maken met de programmahouder Rafaël Brouwer. Graag ontvang ik van u het programmavoorstel inclusief begroting en liquiditeitsprognose per onderdeel van de opdracht.

Kenmerk
1030991

Hoogachtend,

de directeur-generaal Volksgezondheid,

Marjolijn Sonnema

Bijlage 3. Goedkeuringsbrief

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

ZonMw
T.a.v. het bestuur
Postbus 93245
2509 AE DEN HAAG

PG en PDC19

Bezoekadres
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
T 070 340 79 11
F 070 340 78 34
www.rijksoverheid.nl

29 AUG. 2022

Datum
Betreft Goedkeuring deelprogramma besmetting en verspreiding

Geacht bestuur,

Met veel waardering kijk ik naar de inspanningen die u doet om het COVID-19 onderzoek vanuit ZonMw mogelijk te maken. Op 16 juni 2022 ontving u van mij het verzoek om een programmavoorstel op te stellen betreffende een deelprogramma 'besmetting en verspreiding' binnen de kaders van het COVID-19 vervolprogramma. Op vrijdag 22 juli 2022 ontving ik daarop van u het gevraagde programmavoorstel deelprogramma besmetting en verspreiding en de bijbehorende begroting en liquiditeitsprognose met het kenmerk 2022/14847/ZONMW.

Met deze brief verleen ik goedkeuring aan het programmavoorstel besmetting en verspreiding en bijbehorende begroting. Voor de uitvoering van het programma is €3.155.000,- beschikbaar, naast de €2 miljoen die reeds eerder toegekend is voor dit programma uit de programmareserves en vrijval van ZonMw (zie uw brief 2021/39127/ZONMW en onze brief 3334516-1022572-PG). Met deze brief stel ik ook het budget ter beschikking voor dit voorstel. De jaarlijkse verdeling van de VWS-middelen (conform uw liquiditeitsprognose en in verhouding van de hoogte van toegezegde financiering) is als volgt:

2022	€ 1.155.000
2023	€ 2.000.000
2024 (uit programmareserves en vrijval ZonMw)	€ 2.000.000

Verder verzoek ik u in de eerstvolgende (voortgangs-)rapportage dit programma zowel inhoudelijk als financieel op te nemen. Ik zal het meerjarige uitgaven- en verplichtingenplafond ZonMw verhogen voor dit programma. U ontvangt hierover een aanvullend schrijven op mijn brief van 10 december 2021, kenmerk 3277080-1019071-BPZ inzake de goedkeuring jaarplan en begroting 2022. Tevens zijn de werkafspraken planning & control VWS, NWO en ZonMw van toepassing.

Kenmerk

3407736-1033339-PDCIC

Uw brief

2022/14847/ZONMW

Bijlage(n)

3

Correspondentie uitsluitend richten aan het retouradres met vermelding van de datum en het kenmerk van deze brief.

Sociale impact van corona

Met betrekking tot de bij u lopende COVID-19 onderzoeken wil ik u vragen een toevoeging te doen van €245.000, voor de kennistrjecten die de sociale impact van corona volgen en duiden, zoals het dashboard sociale impact corona incl. duiding en het panel sociale cohesie. Ik wil u vragen deze trajecten onder te brengen in het lopende ZonMw COVID-19 programma. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de Kabinetsreactie op het verslag van de tijdelijke werkgroep "sociale impact van de coronacrisis" van 8 oktober 2020 waarin is toegezegd om de sociale impact van corona te volgen en duiden. Ik heb begrepen dat de ambtelijke overleggen reeds plaatsvinden. Ik ontvang graag uw voorstel en de liquiditeitsprognose.

Kenmerk

3407736-1033339-PDCIC

Hoogachtend,

de minister van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport,
namens deze,
de directeur-generaal Volksgezondheid,

ZonMw stimuleert
gezondheidsonderzoek en
zorginnovatie

Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Telefoon 070 349 51 11
info@zonmw.nl
www.zonmw.nl

Vooruitgang vraagt om onderzoek en ontwikkeling. ZonMw financiert
gezondheidsonderzoek én stimuleert het gebruik van de ontwikkelde kennis – om
daarmee de zorg en gezondheid te verbeteren.

ZonMw heeft als hoofdopdrachtgevers het ministerie van VWS en NWO.